

Μενεξεδένια πολιτεία

Άγγελος Τερζάκης

Περίληψη

Η πλοκή του μυθιστορήματος περιστρέφεται γύρω από τη ζωή του Μελέτη Μαλβή, της κόρης του Σοφίας και του βοηθού του, του Γιάννη Μαρούκη. Ο Μαλβής, δικηγόρος στο επάγγελμα, ερχόμενος από την επαρχία στην πρωτεύουσα, παντρεύεται σε ηλικία 37 ετών μια πολύ όμορφη γυναίκα, την Όλγα Βέλμερη, δεκαεννιά χρόνια μικρότερή του, η οποία επιζητούσε συστηματικά την οικονομική άνεση και την κοινωνική αναγνώριση. Με στόχο να ικανοποιηθούν οι επιθυμίες της συζύγου η οικογένεια μετακομίζει από την Πλάκα στην οδό Πατησίων, δρόμο με μοντέρνες κατοικίες, που συγκέντρωνε την προσοχή της αστικής τάξης της εποχής. Η Όλγα όμως σύντομα θα επιδιώξει συναναστροφές με άτομα της υψηλής κοινωνίας της Αθήνας, στη συνέχεια θα εγκαταλείψει τον ίδιο τον Μελέτη και τα δύο τους παιδιά, τη Σοφία και τον Ορέστη, και θα εγκατασταθεί στο Κολωνάκι. Ο Μαλβής μεγαλώνει τα παιδιά μόνος, ζώντας μια ήρεμη ζωή, χωρίς συγκινήσεις και απαιτήσεις. Τα χρόνια περνούν και ο Ορέστης, απόφοιτος πλέον της Νομικής Σχολής, εγκαταλείπει τον πατέρα του και επιχειρεί να προσεγγίσει εκ νέου τη μητέρα του, η οποία του υπόσχεται να τον βοηθήσει να καταξιωθεί στο επάγγελμα του δικηγόρου και να ενταχθεί στην υψηλή κοινωνία της Αθήνας. Με τη βοήθεια της μητέρας του μεταβαίνει στο Κάιρο, με σκοπό μια νέα αρχή, όμως εκεί εμπλέκεται σε ύποπτες υποθέσεις και γίνεται τελικά φυγόδικος. Αντίθετα, η Σοφία παραμένει στο πλευρό του πατέρα της και δημιουργεί μια τρυφερή σχέση με τον νεαρό δικηγόρο Γιάννη Μαρούκη, τον βοηθό του Μαλβή. Στη ζωή της οικογένειας εμφανίζονται κατά περιόδους η αδελφή του Μελέτη, η Ευτέρπη, και ο σύζυγός της, ο Αργύρης Μαντουλάς, καθώς και ο καλύτερος φίλος του Μελέτη, Τάσος Ποντικενάς, με τη σύζυγό του Μελπομένη. Όταν ο Μαλβής παθαίνει καρδιακή προσβολή, ζητά από τον καλύτερό του φίλο, τον Ποντικενά, να σταθεί στο πλευρό της Σοφίας. Στο άκουσμα της κρίσιμης κατάστασης του Μελέτη, η Όλγα επιχειρεί να επισκεφθεί τον πρώην σύζυγό της, αλλά βρίσκεται αντιμέτωπη με τη Σοφία, η οποία δεν την αναγνωρίζει ως μητέρα της και την αναγκάζει να φύγει από το σπίτι. Ο Γιάννης, ξεπερνώντας τις αναστολές που είχε, ζητά από τη Σοφία να τον παντρευτεί και αυτή του η πράξη ευχαριστεί ιδιαίτερα τον ετοιμοθάνατο Μελέτη. Ο θάνατος του Μαλβή βρίσκει τη Σοφία και τον Γιάννη να προσπαθούν να αντεπεξέλθουν στα νέα δεδομένα. Το μυθιστόρημα ολοκληρώνεται με μια νότα αισιοδοξίας: Οι δύο νέοι θα προσπαθήσουν να αλλάξουν τη ζωή τους και να απαλλαγούν από όσα τους κρατούσαν δέσμιους.

Θεματικοί άξονες

- ✚ Ο έρωτας, η γονική στοργή, η αφοσίωση, η εγκατάλειψη, η μοναξιά, η ανιδιοτελής αγάπη
- ✚ Οι ανθρώπινες σχέσεις που κατευθύνουν τη διαμόρφωση του χαρακτήρα και τον τρόπο ζωής των ηρώων. Κάποιες από αυτές συνεχίζονται, ενδυναμώνονται και κορυφώνονται στην πορεία του χρόνου(π.χ. Σοφία Μαλβή – Γιάννης Μαρούκης), ενώ κάποιες άλλες διαταράσσονται και διακόπτονται, με τραγικές συνέπειες (Μελέτης Μαλβής – Όλγα Βέλμερη).
- ✚ Οι δεσμοί της αληθινής φιλίας είναι ακατάλυτοι. Από τη φιλία αναδύονται αξίες με κοινωνικό αντίκτυπο (Μελέτης Μαλβής – Τάσος Ποντικενάς).
- ✚ Η εξάρτηση των ενδοοικογενειακών σχέσεων από τη συμπεριφορά των μελών:
  - από την ομαλή συμβίωση στη διαταραχή (η φυγή της Όλγας Βέλμερη – εγκατάλειψη συζύγου και δύο παιδιών)

- η φυγή του Ορέστη και οι πικρίες που προξένησε
  - το ηθικό στήριγμα της Σοφίας στον πατέρα της μέχρι τον θάνατό του.
- ✚ Τα κοινωνικά στερεότυπα οδηγούν τους ήρωες σε καθοριστικές για το μέλλον τους αποφάσεις;
- η ματαιοδοξία της Όλγας Βέλμερη να ζήσει τη μεγάλη ζωή
  - η επιπόλαιη υποτίμηση από τον Ορέστη Μαλβή της θυσίας του πατέρα του τον οδηγεί στην αυτοκαταστροφή
  - η αδυναμία του Μελέτη Μαλβή να ανταποκριθεί στον ρόλο του δυναμικού συζύγου, σύμφωνα με τα τότε κοινωνικά δεδομένα
- ✚ Οι εξελικτικές μεταβολές του κοινωνικού χώρου διαβίωσης και οι επιπτώσεις στην ψυχοσύνθεση των ανθρώπων (η πόλη της Αθήνας σταδιακά μετατρέπεται σε μεγαλούπολη, επηρεάζοντας τη συμπεριφορά και τις σχέσεις των πρωταγωνιστών του μυθιστορήματος).

Χαρακτηρισμοί κύριων προσώπων

❖ Μελέτης Μαλβής:

- Αδύναμος χαρακτήρας, ιδιαίτερα σεμνός, ταπεινός αλλά και δειλός, χαρακτηρίζεται από αδύνατη βούληση
- Άνθρωπος του χρέους, όταν η Όλγα εγκαταλείπει τη συζυγική στέγη, αναλαμβάνει την ανατροφή των παιδιών, θυσιάζοντας την προσωπική ζωή του
- Φιγούρα μαρτυρική, τραγική, χάνει τη ζωντάνια του και παραιτείται, αδυνατεί να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα

«Ζούσε κοντά της, δίπλα της, κι' όμως όχι μαζί της κι' αχώριστα συνυφασμένος με τη ζωή της. Το ένωθε πως εκείνη είχε κρατήσει για τον εαυτό της ένα μεγάλο άδυτο, όπου η είσοδος θα του είτανε για πάντα απαγορευμένη. Πικραμένος, αδύναμος, είχε τραβηχτεί κι' αυτός σε μια γωνιά, κι' από κει τη λάτρευε, περισσότερο σαν ερωτευμένος παρά σα σύζυγος.» (46)

«Σκέφτηκε και ν' αλλάξει σπίτι, να φύγει μακριά από τον τόπο τούτο το νοτισμένο βαθειά από την ευωδιαστή της θύμηση. Όμως μια δειλιά κρυφή τον συνέχε, η άτολμη ελπίδα πως ίσως μια μέρα εκείνη γυρίσει και δεν τον βρει, χάσει τα ίχνη του αν άλλαζε σπίτι. Τότε είτανε που θα την έχανε για πάντα. Και θάφταιγε αυτός... Λοιπόν κάθισε και περίμενε. «(51)

«Δε μιλούσε πια για τον Ορέστη, δεν ξαναμίλησε ποτέ... Κάποιες στιγμές έπεφτε σ' αφαιρεμένη, εκστατική συλλογή, και τα μάτια του παίρνανε τη χάνη εκείνην έκφραση που τους είχε γίνει γνώριμη τώρα. Έμενε καθιστός για ώρες, με τα χέρια αφημένα στ' ακουμπιστήρια της πολυθρόνας, το κεφάλι σκυφτό, και φαινότανε ν' αφουγκράζεται κάτι μακρινό κι' ανάερο, που οι άλλοι δεν το ακούγαν. Τα μαλλιά του είχανε πάρει την αλέκιαστη λευκότητα του βαμπακιού, τη μαλακιά γυαλάδα από το μετάξι. Η παλιά εκείνη ζωηρότητα, η πηδηχτή κι' απλοϊκά κωμική σβελοσύνη, είχε χαθεί για πάντα. Στη γεμάτην εγκατάλειψη στάση του, μια γαλήνη σεπτή είχε χυθεί, κι' από το βάθος του κορμιού, που παράτησε πια την εγκόσμιά του ζωτικότητα, ανέβαινε επίσημη στα μάτια η θολή αντιφεγγιά της ψυχής.» (154)

❖ Γιάννης Μαρούκης:

- Ιδεολόγος και υπερευαίσθητος, ηθικός - με ισχυρές ηθικές αρχές, προσφέρει απλόχερα τη βοήθειά του. Αγωνίζεται να ξεπεράσει τις αναστολές, την καχυποψία και τις φοβίες του.

- γίνεται αποφασιστικός, δυνατός και αναλαμβάνει τις ευθύνες του εν όψει των αλλαγών στη ζωή του, συμπαραστέκεται στη Σοφία μετά τον θάνατο του Μαλβή και να αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις του στο πλάι της, ως σύζυγος

«Εκεί κατά τις πέντε, ο Γιάννης Μαρούκης μπήκε πάλι στο καφενείο της μικρής πλατείας. Πάλι. Είχε πάει και το πρωί στις εννιά, και το μεσημέρι στις δώδεκα παρά κάτι, και τ' απομεσήμερο στις δύο. Κάθισε στην ίδια πάλι θέση, εκεί στο βάθος, αριστερά στη γωνιά, και συλλογίστηκε μ' αχνό χαμόγελο: «Συνηθίζω και τις γωνιές τώρα, και τις γωνιές!» Έτσι, πάντα του, είχε τη συναίσθηση της πραγματικότητας, και μονάχα δεν μπορούσε ν' αλλάξει συνήθειες ποτέ.» (9)

[...] Μέσα του, μια σκέψη δροσερή, για πρώτη φορά ολότελα αγνή, γεννιόταν: «Και τι με νιάζει, είπε, τι θα νομίσει εκείνη ή τι θα νομίσουν οι άλλοι. Εδώ υπάρχει μια αλήθεια, και την αλήθεια αυτή μονάχος εγώ την είδα.» Ένας εγωισμός καινούργιος, αγνός, όρθωνε τώρα τ' ανάστημά του. «Δεν είσαι μάρτυρας, ανόητε! Είσαι δικαιοκρίτης. Να η αληθινή σου υπεροχή. Σα μάρτυρας, θα είσουν ο αδύναμος. Τώρα είσαι ο δυνατός!». (197)

«Την έσφιξε τρυφερά και, δακρυσμένος, κοίταξε πέρα. Κοίταξε τα σπίτια που στέκονταν αντίκρυ, κλεισμένα και βουβά, το νυχτερινό ουρανό που θαμποφέγγει από την κρυμμένη παρουσία της πολιτείας. Συλλογίστηκε τον εαυτό του, και την ερχόμενη νέα ζωή, με μια γυναίκα στο πλάι του, μέσα στον αναβρασμό της μεγάλης πολιτείας που περιμένει, ξένα κι ασυγκίνητη. Τύλιξε με τα δυό του μπράτσα το κοριτσάκι που είχε ζαρώσει πάνω του, κι' άνοιξε το στήθος του σε μια βαθιά ανάσα». (215)

❖ Σοφία Μαλβή:

- ισορροπημένη, ολοκληρωμένη· πρόκειται για ευγενική φυσιογνωμία που ξεχωρίζει στο μυθιστόρημα, γεφυρώνοντας τις αντιθέσεις, σεμνή ομορφιά, η οποία προμηνύει έντεχνα το ήθος της.

- διακρίνεται για το λεπτό ήθος της, άνθρωπος του καθήκοντος και της υπομονής, έχει αναλάβει τη φροντίδα της οικογένειας με μεγάλη προσήλωση και ευχαρίστηση

- συμπαθής με μια παιδικότητα και αγνότητα, οι εμφανίσεις της βασίζονται περισσότερο στις μικρές λεπτομέρειες στο απέριτο ντύσιμό της

- ηθικά ακέραιη, με σταθερό χαρακτήρα, τηρεί αυστηρά τις θέσεις και τις αρχές της (αρνείται να συμφιλιωθεί με τη μητέρα της)

«Έτσι, ο συγγραφέας κάνει λόγο για τη γαλανή κοπελίτσα με τα ξανθά μαλλιά. [...] Τα μάτια της, έτσι, φαίνονταν απίστευτα διάφανα. Το χεράκι που φύλαγε τη φλόγα είτανε μικρούλι, κουκλίστικο. Κι' ολάκερο το κορμί, το μικροκαμωμένο κ' ελαφρό, είχε μιαν αγγελική χάρη.» (77)

[...] Το ρόλο της νοικοκυράς τον είχε πάρει στα σοβαρά από τον καιρό που, μικρούλα, πρώιμα-πρώιμα, ανάλαβε τη φροντίδα του σπιτιού, και λοιπόν οι Πέμπτες τής έδιναν αφορμή να φιγουράρει. Έβρισκε χίλιους τρόπους να προκαλέσει το ενδιαφέρον της συντροφιάς, με σοφά τεχνάσματα της νοικοκυροσύνης. (56)

[...] Φορούσε το παλιό της φόρεμα, το γνωστό του, αλλά στο κεφάλι ένα καπελλάκι καινούργιο, μικρό, από άσπρη ψάθα και γύρω μια κορδέλλα με λουλουδάκια γαλάζια. (181-182)

«Τινάχτηκε, τέντωσε τα μάτια του [το κορίτσι], σηκώθηκε στα νύχια και φώναξε: – Έξω! Το χέρι της, τεντωμένο, έδειχνε την πόρτα. Η Όλγα Βέλμερη έπαψε να γελάει. Βουβή κοίταξε αυτή την κόρη, τη μεγαλωμένη ξαφνικά σ' ανάστημα, σε μίσος, που της έδειχνε την πόρτα με βλέμμα κεραυνοβόλο, θανάσιμο. Πρώτη φορά στη ζωή της τύχαινε αυτό. Κ' ήταν επόμενο – από το ίδιο της το σπλάχνο. – Σοφία, ψιθύρισε αυστηρά, άτολμα. – Έξω! Είπε πάλι, πεισματωμένο, το κορίτσι.» (210)

❖ Ορέστης Μαλβής

- Ανήσυχο πνεύμα, αντιμετωπίζει με ιδιαίτερο, συγκρουσιακό, συχνά θρασύ και προκλητικό, τρόπο τα πρόσωπα και τις καταστάσεις

- διαρκώς αδιάφορος για την οικογένειά του, χωρίς ενδοιασμούς, ψυχρός, αλαζόνας, αδίστακτος, την κρίσιμη στιγμή εγκαταλείπει τον πατέρα και την αδελφή του, ποθώντας μια καλύτερη ζωή στο Κάιρο, με τη βοήθεια της μητέρας του Όλγας, την οποία και προσεγγίζει μετά από χρόνια.

-Παρανομεί και αυτοκαταστρέφεται, τα ίχνη του χάνονται στο Κάιρο.

«Γιατί είχε ιδέες δικές του ο Ορέστης ο Μαλβής. Ιδέες για τη διάκριση των ανθρώπων σε κοινωνικές ποιότητες, άνωθεν κανονισμένες, και που φανερώνονται αλάθευτα, μοιραία, στις εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής. Από την πνευματική υπεροχή, την ομορφιά, την αρετή, είτανε κάτι που τον σκλάβωνε ακόμα περισσότερο, σ' αφάνταστο βαθμό, κι αυτό το ακαθόριστο, το διάχυτα ευγενικό και μαζί θρασύ, τόλεγε «αέρα του κόσμου». Λοιπόν, σε τούτο τον αέρα του κόσμου, ο Ορέστης ο Μαλβής όλα θα τα θυσίαζε, όλα, αν το καλούσε η ανάγκη.» (25)

«Αυτή έχει τα μέσα, δε θα της στοιχίσει τίποτα» (134).

«[...] ο Ορέστης πάει... Μαύρη ήταν η ώρα ... Εκεί κάτω, όλα γκρεμίστηκαν... Η Εταιρεία ναυάγησε... συμπαιγνία καθαρή... Ο προσάτης του... μου τον κατάστρεψε... τον έμπλεξε σε κάποια ύποπτη δουλειά... δεν ξέρω... και τώρα είναι φυγόδικος, φυγόδικοι κ' οι δυο... Τους κυνηγάνε, στην Αφρική ή πού αλλού... ποιος ξέρει;... Θε μου!...» (211)

❖ Όλγα Βέλμερη

- Γυναίκα μοιραία, εντυπωσιακή, απαιτητική, φιλόδοξη, επιπόλαιη, χωρίς αρχές, δαιμόνια

«Αναγυρμένη στην πολυθρόνα, έδειχνε πίσω από τ' άσπρο φόρεμα ένα χυτό, ατίμητο κορμί, τέλεια ώριμο κι' όμως ακόμα κοριτσιίστικα λυγρό. Το κανονικό πρόσωπο με τα μαλακά μαύρα μαλλιά και τα νωθρά γαλανά μάτια είχε μια ψυχραιμη περηφάνεια. Τα χείλη είτανε σαρκωμένα και σφίγγονταν πάντοτε σ' έναν αδιόρατο μορφασμό. Όταν μιλούσε, πολύ σπάνια, σήκωνε το δεξί χέρι της, στήριζε τον αγκώνα στ' ακουμπιστήρι της πολυθρόνας, και το κρατούσε σε γωνία ορθή. Έκανε έτσι μια χειρονομία αργή, ρίχνοντας την παλάμη πίσω, σα να κρούει μιαν άρπα ή να γνέφει να σταθεί σουζα ένα σκυλί.» (41)

«η Όλγα αγαπάει τη δόξα» (41).

«–Σοφία!... Άκουσε: Πρέπει νάρθεις, ακούς;... Πρέπει νάρθεις. Γιατί τώρα πια όλοι με παράτησαν. Καταλαβαίνεις; Όλοι!... Είμαι μονάχη. Και γερνώ. Θε μου! Είμαι έρημη. Η καρδιά μου ξεσκίζεται...» (211)